

Andrzej Marciniak

"Wyjawienie majątku w postępowaniu egzekucyjnym", Marek Mrówczyński, Sopot 2001 : [recenzja]

Palestra 46/7-8(535-536), 172-174

2002

Artykuł został opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

Recenzje

Marek Mrówczyński: Wyjawienie majątku w postępowaniu egzekucyjnym

Wydawnictwo CURRENDA sp. z o.o., Sopot 2001, s. 368

Wymienione opracowanie dotyczy jednej z podstawowych instytucji sądowego postępowania egzekucyjnego, mającej dużą doniosłość teoretyczną i praktyczną. Świadczy o tym zarówno obszerne piśmiennictwo naukowe, jak dość liczne orzecznictwo Sądu Najwyższego poświęcone wyjawieniu majątku. Wiąże się to niewątpliwie z ciągłym poszukiwaniem sposobów i metod zmierzających do zwiększenia skuteczności egzekucji sądowej, przez pryzmat której dokonuje się często oceny efektywności wymiaru sprawiedliwości w sprawach cywilnych.

W polskiej literaturze prawa egzekucyjnego problematyka wyjawienia majątku nie była dotychczas opracowana monograficznie, mimo istniejącego niewątpliwie zapotrzebowania na takie opracowanie. Wcześniejsze opracowania naukowe poświęcone tej instytucji miały charakter przyczynkowski, bądź zarysowo ogólny. Praca Marka Mrówczyńskiego jest zatem pierwszą monografią wyjawienia majątku w postępowaniu egzekucyjnym, wychodzącą naprzeciw tym oczekiwaniom.

Autor podzielił rozprawę na dziesięć rozdziałów poprzedzonych wstępem. Całość zamykają wnioski końcowe stanowiące zwartą syntezę wyników badań. Rozdział pierwszy zawiera uwagi historyczne dotyczące początków dziejów wyjawienia majątku w ustawodawstwach państw europejskich i prawie polskim. Rozdział drugi poświęcony jest przesłankom wyjawienia majątku, jako warunkom zasadności wniosku (żądania) o to wyjawienie. W rozdziale trzecim przedstawiona została istota i znaczenie wyjawienia majątku. Rozdział czwarty poświęcony został podmiotom postępowania o wyjawienie majątku, tj. organom i uczestnikom tego postępowania. W rozdziale piątym przedstawione zostało wszczęcie postępowania o wyjawienie majątku, w szóstym – rozstrzygnięcie sądu o wyjawieniu majątku oraz ponowne orzekanie o wyjawienie majątku. W następnym, siódmym rozdziale omówiona została problematyka wykonania postanowienia sądu nakazującego wyjawienie majątku. Rozdział ósmy zawiera uwagi dotyczące stosowania środków przymusu w celu wykonania takiego postanowienia. Rozdział dziewiąty zawiera uwagi na temat innych wypadków wyjawienia majątku lub jego składników, a mianowicie: wyjawienia stanu oszczędności na rachunkach bankowych (art. 920¹

k.p.c.), wyjawienia rzeczy i dokumentu (art. 1045 k.p.c.) oraz innych wypadków wyjawienia, zwłaszcza w postępowaniu układowym i upadłościowym. Ostatni, dziesiąty rozdział pracy obejmuje zagadnienia związane z zawieszeniem i umorzeniem postępowania o wyjawienie majątku. Uzupełnieniem opracowania jest spis literatury, której zestawienie pozwoli zainteresowanym czytelnikom dotrzeć do wielu interesujących i cennych publikacji naukowych.

Przedstawiona systematyka pozwoliła autorowi przedstawić temat opracowania w sposób uporządkowany i wyczerpujący. Autor wykorzystał przy tym w sposób pełny i sumienny stosunkowo obszerny materiał piśmienniczy dotyczący obranego tematu i wykorzystał go z należytą dozą krytyki, zwłaszcza w wypadkach istniejącej rozbieżności poglądów. Co do zagadnień rysujących się na tle reglamentacji prawnej dotyczącej wyjawienia majątku autor zajmuje wyraźne i na ogół przekonujące, a przy tym samodzielne stanowisko, w czym niewątpliwie pomaga mu posiadane doświadczenie praktyczne, do którego niejednokrotnie się odwołuje. Treść pracy jest niewątpliwie wynikiem dokładnego zebrania materiału i dojrzałych przemyśleń autora.

Recenzowane opracowanie zasługuje na wysoką ocenę. Stanowi ono solidne i wyczerpujące opracowanie naukowe warte szerszej prezentacji. Mimo tej wysokiej oceny i braku zasadniczych zastrzeżeń merytorycznych i formalnych, niektóre z przedstawionych w recenzowanej pracy kwestii skłaniają do pewnych uwag polemicznych.

W rozdziale II pracy poświęconym przesłankom wyjawienia majątku autor dokonał szczegółowej analizy wypadków, w których wierzyciel na skutek prowadzonej egzekucji nie uzyskał w pełni zaspokojenia swej wierzytelności, co w świetle art. 913 § 1 k.p.c. jest podstawowym warunkiem wyjawienia majątku. Wypadki te określone zostały mianem bezskuteczności egzekucji. Wypada zaznaczyć, że pojęcie „bezskuteczności egzekucji” występuje w art. 45 ust. 4 ustawy z dnia 29 sierpnia 1997 r. o komornikach sądowych i egzekucji (Dz.U. Nr 133, poz. 882 ze zm.). Określenie zakresu znaczeniowego tego pojęcia nasuwa w literaturze i orzecznictwie SN spore trudności. Żaden z przepisów prawa egzekucyjnego nie definiuje pojęcia bezskuteczności egzekucji ani nie określa wypadków, w których ona zachodzi. W związku z tym trzeba zaznaczyć, że bezskuteczność egzekucji stanowiąca przesłankę wyjawienia majątku nie może być utożsamiana z bezskutecznością egzekucji w rozumieniu art. 45 ust. 4 ustawy o komornikach sądowych i egzekucji. W tym ostatnim wypadku mamy do czynienia, jak się wydaje, z odrębną kategorią ustawową.

W dalszych uwagach poświęconych bezskuteczności egzekucji wyróżniona została sytuacja, w której „komornik prowadził egzekucję w ramach nieważności postępowania...”. Autor nie podał przy tym chociażby przykładowej przyczyny nieważności postępowania egzekucyjnego. Możliwość ujmowania tego postępowania w kategoriach nieważności jest dyskusyjna. Wiąże się to ze skomplikowanym problemem odpowiedniego stosowania przepisów części pierwszej k.p.c. w postępowaniu egzekucyjnym. Z tego punktu widzenia wyróżnia się w literaturze grupę przepisów o procesie, które nie mogą być stosowane w postępowaniu egzekucyj-

nym. Zalicza się do nich bardziej lub mniej wyraźnie między innymi przepisy o nieważności postępowania [por. E. Wengerek, Pojęcie, przedmiot i przesłanki postępowania egzekucyjnego i zabezpieczającego, (w:) Wstęp do systemu prawa procesowego cywilnego, Ossolineum 1974, s. 350, W. Broniewicz, Postępowanie egzekucyjne i egzekucja w sprawach cywilnych, PiP 1988, Nr 8, s. 42, postanowienie SN z 14 marca 1997 r., I CKN 27/97, OSNC 1997, z. 9, s. 123].

Szczególnie istotne są zawarte w rozdziale trzecim pracy rozważania na temat charakteru postępowania o wyjawienie majątku i podejmowanych w tym postępowaniu czynności sądowych. Autor poświęcił tym zagadnieniom sporo uwagi, zdając sobie sprawę z tego, że poczynione w tym zakresie ustalenia mają decydujące znaczenie dla rozstrzygnięcia wielu szczegółowych kwestii związanych z postępowaniem o wyjawienie majątku. Wyniki badań w tym zakresie zasługują w pełni na aprobatę. Dotyczy to zwłaszcza charakterystyki prawnej działalności sądu w postępowaniu o wyjawienie majątku jako działalności organu egzekucyjnego. Z lokaty przepisów o wyjawieniu majątku w kodeksie postępowania cywilnego autor wyciąga trafny wniosek, że do postępowania tego stosuje się przepisy ogólne o postępowaniu egzekucyjnym oraz – na mocy art. 13 § 2 k.p.c. – przepisy ogólne o procesie. Nie zawsze jednak ten ogólny wniosek jest uwzględniany w dalszych wypowiedziach. Zarzut ten dotyczy np. zawartych w rozdziale dziesiątym pracy uwag na temat sposobu rezygnacji przez wierzyciela z wszczętego przez niego postępowania o wyjawienie majątku. Zdaniem autora recenzowanego dzieła rezygnacja może nastąpić zarówno przez złożenie wniosku o umorzenie postępowania na podstawie art. 825 pkt 1 k.p.c., jak i przez cofnięcie wniosku o wyjawienie majątku. Co do trafności tego stanowiska można mieć wiele wątpliwości. W literaturze prawa postępowania cywilnego akceptuje się pogląd W. Broniewicza (*op.cit.*, s. 41), że w postępowaniu egzekucyjnym nie ma cofnięcia wniosku o wszczęcie egzekucji. Swoją rezygnację z wszczętego postępowania egzekucyjnego wierzyciel może wyrazić natomiast przez złożenie wniosku o umorzenie postępowania egzekucyjnego (art. 825 pkt 1 k.p.c.), albo przez swoją bezczynność (art. 823 k.p.c.). Ten szczególny sposób regulacji w księdze II części II k.p.c. rezygnacji przez wierzyciela z wszczętego postępowania egzekucyjnego oznacza, że nie mają w tym zakresie zastosowania przepisy o cofnięciu pozwu (art. 13 § 2 k.p.c.). Ta sama zasada powinna obowiązywać w postępowaniu o wyjawienie majątku, skoro do postępowania tego stosuje się przepisy o postępowaniu egzekucyjnym i odpowiednio ogólne przepisy o procesie w zakresie określonym przez art. 13 § 2 k.p.c.

Poczynione uwagi krytyczne mają w przeważającej mierze charakter polemiczny. Nie podważają one ogólnie wysokiej oceny pracy. Stanowi ona w pełni samodzielne i twórcze opracowanie ważnego dla teorii i praktyki wymiaru sprawiedliwości zagadnienia. Lektura recenzowanej pracy może okazać się bardzo pożyteczna nie tylko dla praktyków ale również teoretyków prawa postępowania cywilnego.

Andrzej Marciniak